

חוברת לימוד והגות

ויקהל

12 שאלות לשאול סביב שולחן השבת

שתים־עשרה שאלות מתוך שיעורו של הרב רפאל בניזרי "ויקהל:
המשכן, מקום שמעבר למקום": המשכן והשבת, מקום זמן של מפגש,
ומדוע הזמן מצווה על המקום. מעגל הזהב ועד הקהל של מוצאי יום
הכיפורים, מל"ט המלאכות ועד חמשת הפרקים של השבת, ועד האש
שאינן להבעיר בעצמנו.

הרב רפאל בניזרי

תוכן הנושאים

נושאים להגות ושאלות לשיחה סביב שולחן פרשת ויקהל

01	כשהמנהיג תופס את מקום מקורו
02	להקהיל, למחרת יום הכיפורים
03	מדוע השבת לפני המשכן?
04	מניין שלושים ותשע המלאכות?
05	ממחטה בכיס
06	ששה ימים, תמיד
07	תשע פעמים בבריא, שמונה־עשרה פעמים במשכן
08	השבת הראשונה שייכת לאנושות כולה
09	שבת שאינה נקשרת לדבר
10	אין מוצא אחר מלבד השבת
11	מדוע להזכיר שאין מבעירים אש?
12	האות החסרה במקום שבו האור טהור

הצגה

ארבעים יום אחרי סיני, העם אינו אומר: ה' העלנו ממצרים. הוא אומר: "משה האיש אשר העלנו". ואחר כך, מול העגל, הוא חוזר בדיוק על אותו משפט. סביב משפט זה מתחולל החטא.

השאלה

כמה חטא העגל הוא קודם כול חטא של היאחוות באדם במקום במי ששלח אותו — ומדוע סכנה זו נכונה לכל הדורות?

התשובה

"כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו" (שמות לב, א); "אלה אלקיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים" (שמות לב, ד).

היה רגע, אומר הרב, שבו נאחו העם באישיותו של משה במקום במי שהשרה עליו השראה, במי ששלח אותו. משה העלנו ממצרים, הם אומרים; עתה עשה לנו אלוה שיעלנו מכאן. ועשו עגל, ואמרו: אלה אלקיך ישראל אשר העלוך ממצרים. יש אפוא תחליף למשה, המשתלט במידה מסוימת על מקור ההשראה של העם.

ודבר זה נכון בכל הזמנים. כשהמנהיגים הרוחניים מתחילים להעמיד את דבריהם במקום דבר ה' ולרצות לכפות את סמכותם לכל עבר, בלי שיתוף פעולה ובלי התייעצות ביניהם, תוך פיצול זרמי האמונה השונים — כל אחד והפילוסופיה שלו, אפילו בדת, למרבה הצער — ובלי להשאיר מרווח של פתיחות, או אנו בתוך הסגירות של עגל הזהב עצמו.

איננו יכולים להימנע מסטיות אלה, מודה הרב: הן קורות. אבל התורה מביאה תרופה, ובה נפתחת הפרשה.

מסקנת הרב

יש תחליף למשה, המשתלט במידה מסוימת על מקור ההשראה של העם.

לקח לשולחן

לעיתים אנו נאחזים בקול יותר מאשר במה שהוא מוסר. אם רבנו, מורנו או דמות המופת שלנו היו נעלמים מחד, מה היה נשאר ממה שלימדו אותנו? והאם אנו יודעים להקשיב למורה דרך אחר משלנו?

הצגה

אחרי עגל הזהב ותפילתו של משה, המעשה הראשון אינו לבנות: הוא להקהיל. "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל". היה זה, אומרת המסורת, למחרת יום הכיפורים. והעם נקרא כאן "עדה", מילה שהרב מקרב אותה לעדות.

השאלה

מדוע צריך להקהיל את העם לפני שמדברים אליו על המשכן — ומה אסור לעם של עדים לטעון?

התשובה

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" (שמות לה, א).

יש לנו יום, אומר הרב, יום הקהל הזה, יום שבו עם ישראל שב ונושם, שבו אנו מוותרים על הייחודיות שלנו. והקהל זה, לבדו, מרפא כל אובדן של העם. לכן, למחרת יום הכיפורים, משה מקהיל את כל עדת בני ישראל.

והנה בני ישראל נקראים כאן "עדת בני ישראל": עדיו של עם ישראל. איננו יכולים להיות אלא עדים לנוכחותו, להתגלותו. אסור ללכת מעבר לכך, אסור להיות בעלי יומרות. אנו מעידים על דברו, והדבר מחזיר אותנו לממדים יחסיים לגמרי. עגל הזהב נולד מימרה; הקהל מבטל אותה.

בכך פרשת ויקהל דורשת לקבץ את כל הכוחות, למחרת יום הכיפורים, כשכולנו התחדשנו, כשמימשנו את אחדותנו.

מסקנת הרב

איננו יכולים להיות אלא עדים לנוכחותו, להתגלותו. אסור ללכת מעבר לכך, אסור להיות בעלי יומרות.

לקח לשולחן

יש דרך לשרת שהיא כבר דרך להבליט את עצמנו. היכן דיברנו בשמנו, במקום שהיה עלינו רק להעיד? ועל איזה חלק מייחודיותנו היה עלינו לוותר כדי שהמשפחה תתקבץ באמת?

מדוע השבת לפני המשכן?

הצגה

היינו מצפים שמשה ייכנס ישר לתוכניות המשכן. הוא פותח בתזכורת השבת. והכלל שחכמינו לומדים מכאן חד: אין דוחים את השבת לבניין המשכן.

השאלה

אם המשכן הוא מקום המפגש עם ה', מדוע לעולם אינו יכול לגבור על השבת, שאינה אלא זמן?

התשובה

"ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש" (שמות לה, ב); רש"י: "הקדים להם אוהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת".

עד כאן, אומר הרב, דיברנו רק על תכנון המשכן; עתה אנו עוברים לבנייתו. אבל לפני כל דבר, משה מקפיד להזכיר שהמפגש הראשוני של העם עם השם נעשה קודם כול דרך השבת: זמן שמעבר לזמן, שקדם אפילו לבריאה ונעשה לתכליתה. איננו נעשים שותפים של אמת לה' אלא בזמן השבת. לשבות מכל פעילות כפי שהוא שבת — זו התקנה הראשונה של ה' בבריאתו שלו.

ה' ביקש זמן של מפגש עם האדם, ואחר כך מקום של מפגש: האחד הוא השבת, והשני המשכן. אבל המשכן אינו יכול לבוא במקום השבת. אפשר לעשות עבודות במקדש בשבת; אי אפשר לעשות בו מלאכה.

מלאכה היא לשנות דבר ולתת לו צורה, מציאות משלו. עבודה היא רק העברת חפצים בתוך מרחב. בביתנו, בשבת, איננו מבעירים אש, איננו מוציאים דבר החוצה, איננו כותבים אות או שתיים, איננו קושרים ואיננו מחברים. אבל מותר להזיז חפצים בפנים, גם אם הדבר מעייף מעט.

מסקנת הרב

איננו נעשים שותפים של אמת לה' אלא בזמן השבת.

לקח לשולחן

לעיתים אנו מוכנים לפגוע בשבת למען מטרה טובה. איזה מפעל, ולו מצוין, מכרסם במנוחתנו, במשפחתנו, בלימודנו? ואיזה הבדל אנו עושים, בשבוע שלנו, בין להתעייף לבין לשנות?

הצגה

המלאכות האסורות בשבת אינן באות משום מקום: הן שלושם ותשע המלאכות שייסדו את העולם ושימשו להקמת המשכן. הרב מונה אותן מתוך המאמרות והאותיות של הבריאה.

השאלה

כיצד רשימה של איסורים ביתיים יכולה להיות, למעשה, רשימת המעשים שייסדו עולם?

התשובה

ספר יצירה: עשרה מאמרות של הבריאה, עשרים ושתים אותיות, ושבע אותיות כפולות, בג"ד כפר"ת.

יש עשרה מאמרות של בריאה, מסביר הרב, אבל יש גם עשרים ושתים אותיות של מימוש: בדיבור יש התוכן, התוכנית, הקול; האותיות הן הכלים הממשיים את הבניין העולמי הזה. מהן, שבע מודגשות בנקודה, ולכן כפולות. כך אנו מגיעים לעשרים ותשע אותיות; ועם עשרת המאמרות, מקבלים את כלל המלאכות.

מלאכות אלה מתחלקות לחמישה פרקים, ארבעה ועוד אחד, שכן יש ארבעה מרכיבים לעולם: בלשון ימינו, גז, נוזל, מוצק ואנרגיה; בלשון חכמינו, עפר, אש, מים ורוח. לעפר — הבונה והסותר. לאש — המבעיר והמכבה. למים — הכותב והמוחק. לרוח — הקושר והמתיר, המחבר והמפרק.

החמישי יוצא מגדר הרגיל: "מכה בפטיש", לתת צורה לחומר, לעשותו כלי. וחכמינו מנו גם את שלבי המעשים הרגילים ביותר: אחד-עשר ללחם מן החרישה, אחד-עשר לבגד, שבעה לעיבוד העור.

מסקנת הרב

האותיות הן כלי המימוש של בניין עולמי זה.

לקח לשולחן

אנו רואים לעיתים קרובות את השבת כרשימה של דברים אסורים. יציין כל אחד, בשבוע שלו, את המעשה שבו הוא באמת בונה, כותב, מחבר או מעצב. מה משתנה כשמשביתים אותו יום אחד מתוך שבעה?

הצגה

בין המלאכות האסורות יש אחת שאינה משנה דבר: הוצאת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים. ממחטה בכיס. מה זה עושה? לכאורה, כלום.

השאלה

במה נוגעת העברה פשוטה של חפץ מרשות לרשות, או נתינת צורה לחומר, במעשה הבריאה עצמו?

התשובה

יש מאין: ההוויה שנמשכה מן האין.

יש קודם כול יש, אומר הרב: ה', שוויתר על חלק זעיר מאורו, מהווייתו, לבריאת העולם הזה. אחר כך הפך אותו לאין — פינוי של היש הראשון הזה, הרוחני כולו. ומשם נולד היש השני, זה של עולמנו החומרי: יש מאין.

"מכה בפטיש", לתת צורה לדבר שהיה חסר צורה, מצטרף אל מעשה ראשון זה של בניין העולם; ולכן הוא נמנה עם המלאכות האסורות בשבת.

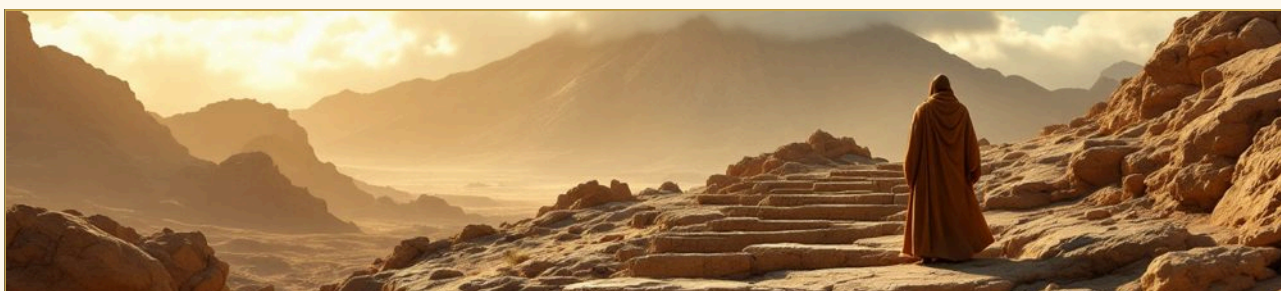
וההוצאה? אפשר לשאול מה בעצם עושה ממחטה הנישאת החוצה בכיס. אלא שהעברה זו מרשות לרשות מזכירה את ההעברה הראשונה, את המעבר הראשון מן האין אל היש: מעבר זה ממצב למצב, מדרגה לדרגה, גילוי זה של מציאות, של תחום. לכן ההוצאה, מרשות היחיד לרשות הרבים, אסורה ביום השבת.

מסקנת הרב

העברת החפצים מרשות לרשות היא המזכירה את ההעברה הראשונה, את המעבר הראשון מן האין אל היש.

לקח לשולחן

אנו שופטים את מעשינו לפי גודלם הנראה לעין. איזה מעשה קטן — מילה, הודעה, חפץ שעבר מיד ליד — העביר משהו מעולם לעולם בחיינו? וכיצד אנו חיים את העירוב או את גבולותיו, בשבת?

הצגה

הפסוק אינו אומר רק שהיום השביעי קדוש. הוא פותח: "ששת ימים תעשה מלאכה". כבר לפני ההתגלות כיסה הענן את סיני ששה ימים, ומשה נקרא רק ביום השביעי.

השאלה

מדוע אי אפשר לעשות את העולם הזה מקדש בבת אחת — ומה מקבצת השבת ממה שחיינו במשך השבוע?

התשובה

"ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" (שמות כד, טז).

כשה' חדל, ביום השבת, להתערב בבריאתו, אומר הרב, הוא השעה את כל התערבויותיו. לכן, כשאנו רוצים לעשות את העולם הזה מקדש לה', איננו יכולים לממש זאת בבת אחת. אנו זקוקים תמיד לששה ימים: "ששת ימים תעבד". אפילו להתגלות ה' נאלץ משה להמתין ששה ימי הכנה. דבר אינו ניתן לאדם בחינם.

עליו להשקיע את עצמו כדי לגלות רוחניות זו, כדי לחולל מפגש זה עם האלוקי. ולפעמים היא באה ברגעי קצה: שבריר שנייה, דקה, רגע של התעלות בתפילה. את הרגעים האלה אנו מצרפים ומרכזים בשבת, שהרי היא תכליתם.

כשאנו חוגגים את השבת, אנו חוגגים אותה בקדושת המעשה שעשינו בכל יום. ניצוצות קדושה אלה, דיבורים אלה, קולות אלה, תוכניות אלה — הם העושים את המקדש שלנו.

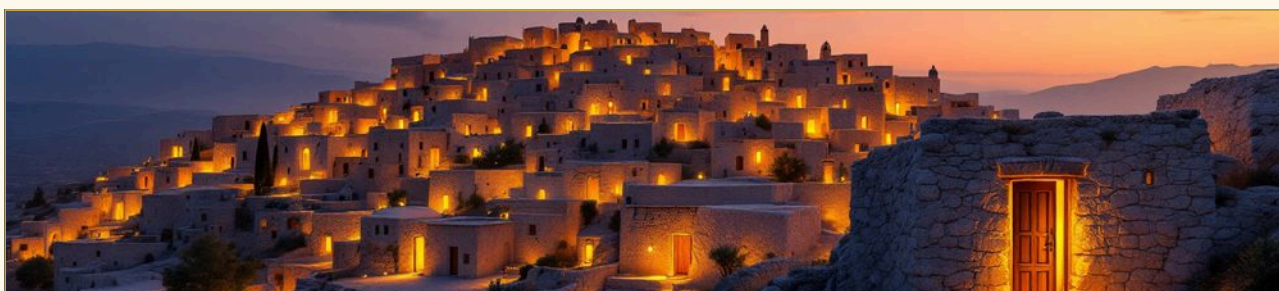
מסקנת הרב

דבר אינו ניתן לאדם בחינם.

לקח לשולחן

לעיתים אנו מצפים לרגעים רוחניים גדולים בלי להכין דבר. איזה רגע של התעלות, ולו של דקה, חווינו השבוע? יביא כל אחד רגע אחד לשולחן השבת, כדי לצרפם יחד.

תשע פעמים בבריאה, שמונה עשרה פעמים במשכן

הצגה

הרב מציין שני חשבונות. בסיפור הבריאה, שם אלקים חוזר תשע פעמים עם המאמרות. בבניין המשכן, הנוסח "כאשר צוה ה' את משה" חוזר שמונה עשרה פעמים.

השאלה

מה אומר מעבר זה מתשע לשמונה עשרה על תפקידו של האדם — ומה הקשר למוזוה הקבועה בפתח בתינו?

התשובה

"כאשר צוה ה' את משה"; "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך" (דברים טז, טז).

המשכן, אומר הרב, חתם את מעשה הבריאה: שחזרנו בו את דגם העולם שברא ה'. תשע פעמים בבריאה, שמונה עשרה פעמים בבניין המשכן: כלומר, במשכן יש באמת שותפות של ה' ושל האדם, העלאה של העולם הזה לדרגת מקדש שבו האדם וה' נפגשים. שלוש פעמים בשנה האדם נראה ברגלים: הוא רואה, והוא נראה.

על מקדש זה אנו חולמים כשאנו בונים את דירתנו הקטנה ומסמנים את פתחה בקביעת המזוזה: זהו רצון גלוי לעשות דירה זו מקדש מעט. ומקדשים קטנים אלה, בהצטרפם זה לזה, מממשים את המקדש הגדול, שבו יש מקום לאנושות כולה.

מסקנת הרב

המקדשים הקטנים האלה, בהצטרפם זה לזה, מממשים את המקדש הגדול.

לקח לשולחן

המזוזה שבפתחנו אומרת משהו על מה שאנו רוצים לעשות מביתנו. מה אצלנו עושה באמת את הבית מקדש מעט? ואיזה חלק מן העבודה מוטל על ה', ואיזה עלינו?

השבת הראשונה שייכת לאנושות כולה

הצגה

בדרך כלל מונים ארבעה פרקים בתורה על השבת; הרב מונה חמישה, וכל אחד מנומק כך או אחרת. הראשון, זה של בראשית, אין לו שום טעם מפורש: ה' שובת מעצמו. השני בא עם המן.

השאלה

מה מלמדת אותנו שבת שה' שומר בלי טעם, עוד לפני שניתנה לישראל — ומדוע פוסק המן ביום השביעי?

התשובה

"ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו" (שמות טז, כו).

השבת של בראשית, אומר הרב, היא שבת של ה', אינה שבת של האדם, ואין לה נימוק. איננו יודעים מדוע החליט ה', ביום השביעי, להשעות את עולמו ולהותיר חלק ממנו שיושלם יחד עם האדם.

שבת ראשונה זו אוניברסלית, אינה ייחודית לעם היהודי. במקום שבו ה' משעה את בריאתו, עוצר אותה, מקדש אותה ומברך אותה, הוא מומין את האנושות כולה לחקות את דרכו. כששלמה המלך בנה את המקדש, גם הוא השאיר מקום לכל נכרי שירצה להביא קרבן ולהעיד על מלכות ה' בעולם. שכן הטעם העיקרי של השבת הוא קודם כול להעיד על ה' כבורא העולם.

עוד לפני שניתנה לנו השבת, הוזהרנו שביום השביעי לא יהיה מן. ה' דואג לצורכי האדם בכל ימות השבוע, חוץ מן השבת — כמו בבריאה, כשנתן לו את כל הצומח לאכלה לפני שהכניסו לשבת.

מסקנת הרב

הטעם העיקרי של השבת הוא קודם כול להעיד על ה' כבורא העולם הזה.

לקח לשולחן

השבת היא מתנה שניתנה קודם כול לעולם כולו. כיצד נוכל להטעים ממנה משהו לשכן, לעמית, למי שאינו מכיר אותה? והאם אנו בוטחים ב"מן" עד כדי לעצור באמת?

הצגה

השבת קשורה לבריאח, למן, למשכן. אבל פרק אחד אינו קושר אותה לשום דבר מכל אלה. הוא אומר רק: אות היא ביני וביניכם, לדורותיכם.

השאלה

מה פירושה של שבת שאינה מנומקת לא בבריאח, לא ביציאת מצרים ולא במזון — ומדוע ה' קושר אותה מיד למשכן?

התשובה

"אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדעת כי אני ה' מקדשכם" (שמות לא, יג).

הבריאח, כלכלת העולם, המשכן; והרביעי, מסביר הרב, הוא קדושת עם ישראל. כאן קדושת השבת היא המקדשת את עם ישראל. לא נאמר לנו שזה משום שה' הוציאנו ממצרים, ולא משום שברא את העולם.

כלומר: אם רוצים להיכנס אל הקדושה, צריך לעבור דרך השבת.

אבל מאחר שהדבר היה נשאר מופשט במקצת בעבורנו, ה' קושר גילוי זה לגילוי המשכן: הוא הופך אותו לממשי, למוחשי, באמצעות המקדש. המשכן הוא אפוא דרך לכוון את מחשבת האדם אל מציאותו של עולם שהיינו רוצים לראותו חדור ברוח השבת, ושיוכל להבטיח לאדם את חירותו.

מסקנת הרב

אם רוצים באמת להיכנס אל הקדושה, צריך לעבור דרך השבת.

לקח לשולחן

לעיתים קרובות אנו שומרים שבת מסיבות טובות: המנוחה, המשפחה, המסורת. אילו נעלמו כל הסיבות האלה, האם הייתה נשארת אחת? מה בשבת שלנו עושה אותנו קדושים מעט יותר מאתמול?

הצגה

בלוחות השניים, השבת קשורה ליציאת מצרים. ובמשפטים היא ניתנת כדי שינוחו השור, החמור, העבד והגר. והנביא מבקש לעשותה עונג.

השאלה

מדוע השבת היא היציאה היחידה מן העבדות — ומדוע הנביא עושה אותה יום של עונג ולא יום של סיגוף?

התשובה

"וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים" (דברים ה, טו); "וקראת לשבת ענג" (ישעיהו נח, יג).

שבת יציאת מצרים, אומר הרב, מופיעה במפורש רק בדיברות השניות. בהן נקשרת השבת לרצון לשחרר את האדם מכל עבדות, מכל התניה, והיא מקבלת אופי קהילתי וחברתי. אבל היא גם מכירה בכך שמעבר לכל שליטה שיכולה להיות לנו על העולם, יש מנהיג מעלינו המנהל את הכול.

במשפטים, השבת ניתנת "למען ינוח שורך וחמורך", ושעבדך והגר יוכלו להתחדש. הטעם הניתן: הכרת את העבדויות האלה במצרים; אתה רוצה לצאת מהן? אין לך מוצא אחר מלבד השבת.

לכן הנביא הופך את השבת לראויה לחיים: תתענג עליה, תבחר את המאכלים הטובים ביותר, את הפירות המשובחים, תעריך אותה בשמחה. אין זה יום של התכנסות של נזיר, של סיגוף, אלא שבת שבה אתה חי באמת מבפנים את הקרבה האלוקית.

מסקנת הרב

אין זה יום של התכנסות של נזיר, של סיגוף, אלא שבת שבה אתה חי באמת מבפנים את הקרבה האלוקית.

לקח לשולחן

האם השבת שלנו משחררת גם את מי שעובדים בשבילנו? מה אנו עושים כדי שהשבת שלנו תהיה עונג ולא שורה של איסורים? יציע כל אחד הנאה מותרת להוסיף לשבת הבאה.

מדוע להזכיר שאין מבעירים אש?

הצגה

איסור האש כבר כלול בשאר מלאכות השבת. ובכל זאת, ממש לפני בניין המשכן, הכתוב טורח לציין בנפרד: לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת.

השאלה

מדוע דווקא האש צריכה להיזכר בפתח המשכן — ומאיזו אש יש להיזהר?

התשובה

"לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת" (שמות לה, ג); "ולפיד אש אשר עבר בין הגורים האלה" (בראשית טו, יז); "אש זרה אשר לא צוה אתם" (ויקרא י, א).

התשובה פשוטה, אומר הרב: כל התגלות של ה' לאדם נעשתה באמצעות אש. הפעם הראשונה בברית בין הבתרים, שנכתרה עם אברהם: לפיד אש עובר בין הגורים. אחר כך ה' נגלה למשה בסנה בוער שאינו אוכל. בסיני יש אש בראש ההר. וכשה' נגלה בתוך המשכן, באה אש אלוהית זו ושוכנת בו.

מהי אם כן הסכנה? להעמיד אש אנושית במקום האש האלוהית. זה מה שעשו נדב ואביהוא: הם לא המתינו שה' ייגלה במשכן ביום חנוכתו, הם הביאו אש משלהם — כלומר, דרך אישית להבין את עבודת ה'. וזה גם מה שקרה בעגל הזהב: השליכו את הזהב לאש, ויצא העגל הזה.

התורה אומרת אפוא: היזהרו, אני נותן לכם שבת, אני נותן לכם משכן, כנקודות מפגש של האנושי והאלוקי. הם חדורים קדושה שבה היוזמה האישית אינה מתערבת.

מסקנת הרב

מהי באמת הסכנה? להעמיד אש אנושית במקום האש האלוהית.

לקח לשולחן

יש להטים שאנו מציאים בעצמנו ומחשיכים אותם להתגלות. האם הוספנו למעשינו דבר מדעתנו? היכן נגמר הדחף האישי, והיכן מתחילה האש הזרה?

האות החסרה במקום שבו האור טהור

הצגה

הרב מציין, בלי שיש לו זמן להרחיב, שהאות סמ"ך חסרה בפרשיות מסוימות: פרשת המשכן, פרשת המנורה, שבה מדובר באור טהור. ומבין שמות האישים מראשית הדורות, רק שם אחד מכיל סמ"ך: יוסף.

השאלה

מה אומרת אות סגורה על השחיקה של החיים הרוחניים — וכיצד פתח אותה יוסף?

התשובה

"למרבה המשרה ולשלוש אין קץ" (ישעיהו ט, ו), "למרבה" במ"ם סתומה.

הסמ"ך, אומר הרב, היא מעגל סגור, אות סגורה. האותיות המסוכנות ביותר הן אלה: "סס", הרעל; והיום "סמים" הם הסמים הממכרים. הסמ"ך והמ"ם הסופית מסוכנות משום שהן סגורות; צריך להבטיח להן פתח. למ"ם נמצאה תרופה: בתיאור תפקידו של המשיח בפי ישעיהו הנביא, מ"ם סתומה מוצבת באמצע מילה; כאילו הוסבה לייעוד אחר.

את הסמ"ך הסב יוסף. נדחה בידי אחיו, נמכר לעבד, נידון על פי דברי אשת פוטיפר, הושלך לבית הסוהר: אחרי שעבר את כל הניסיונות האלה, זכה לתואר יוסף הצדיק. זוהי סגולתו של העם היהודי: לשאת את כל התלאות האלה, את כל הטרטיות של ההיסטוריה, ולמרות הכול להראות את נוכחותו.

בפרשיות המשכן והמנורה אין סמ"ך: אין בגד שאינו מתלכלך, אין מזון שאינו מתקלקל, אין חיים רוחניים שאינם מוזנחים. צריך אזור חופשיים, אור שאינו מושיב אותנו במעגל החוזר. השחיקה עלולה לגבור עלינו; אבל צריך להיות מסוגלים לשוב ולהיטבל בשבת, להתחדש במשכן הזה, לשוב אל האש הראשונה.

מסקנת הרב

השחיקה עלולה לגבור עלינו, אבל צריך להיות מסוגלים לשוב ולהיטבל בשבת, להתחדש במשכן הזה, לשוב אל האש הראשונה שבה ה' נגלה לאדם.

לקח לשולחן

כולנו חיים במעגלים הנסגרים: אותם מעשים, אותן עיפיות, אותן מריבות. היכן אנו מסתובבים במעגל זה זמן רב? ואיזה אזור חופשי — שעה, מקום, רגע בשבת — נוכל לשמור מפני השחיקה?